

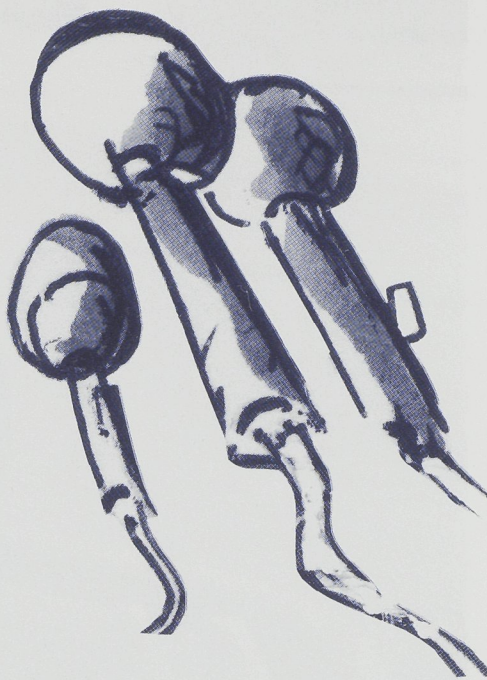
Israël met gasmaskers op in de schuilkelders.

Er zijn ook gelegenheden waarbij een deskundige zich minder behoedzaam hoeft op te stellen. Het opvallende verschijnsel doet zich namelijk voor dat woordvoerders van bepaalde belangengroeperingen in de ogen van het publiek als neutrale experts worden gezien. In een conflict met de Consumentenbond legt de fabrikant het altijd af. De 'deskundige' (doorgaans een voorlichter) die namens de bond spreekt, kan in de ogen van het publiek - in feite zijn eigen achterban - alleen maar de absolute rechtvaardigheid vertegenwoordigen. De argumenten van de verdediging worden tot groot leedvermaak van het publiek genadeloos neergesabeld in programma's als 'Ook dat nog!', 'Kassal' en 'De Vakantieman'. Vertegenwoordigers van de instanties die de producten objectief beproefden, zoals TNO en KEMA, zie je nooit.

Het kan nog erger. In televisieprogramma's als de '5 Uur Show' van RTL4 komen gerust 'deskundigen' opdraven met minder nobele doeleinden. De directeur van een firma die homeopatische middelen produceert blijkt zich te ontpoppen als dermatoloog, neuroloog en internist in een ziekenhuis. Uiteraard draait het na enkele inleidende vragen om de nering die op de studiotafel staat uitgesteld. De degeneratie van de deskundige is een feit en het droevige is dat kijkers blind varen op het gezag dat aan de Witte Jas is toegekend door de redactie van het programma. Droevig is ook dat ex-miss België Goede Liekens puur op grond van een opleiding tot seksuologe is verheven tot de seksdeskundige voor het Nederlandse taalgebied.

Krediet

Het is in het belang van het programma en van de deskundige zelf als hij gezag uitstraalt. In de Verenigde Staten is al ooit uit onderzoek gebleken dat wetenschapsjournalisten (in dit voorbeeld van gedrukte media) bij voorkeur topwetenschappers van gerenommeerde instituten aan het woord laten. Het risico dat een dissidente onderzoeker van lager aanzien zich profileert is kennelijk te groot. Dat komt de geloofwaardigheid van het journalistieke produkt niet ten goede. Een programma dat prof.dr. Bernd Smalhout ('medische

missers') uitnodigt, heeft het voor goed verbruikt in het specialistenwereldje.

Die strenge selectie heeft geleid tot een betrekkelijk klein gezelschap zogeheten *visible scientists* dat overal opduikt. Het zijn de onderzoekers die rap en anekdotisch kunnen praten, niet te veel slagen om de arm houden en hapklare *sound bites* afleveren. Wetenschap op televisie is op zich al moeilijk genoeg en wetenschappers op televisie moeten voor menige programmamaker een nachtmerrie zijn. Mediagenieke onderzoekers worden gekoesterd.

Ook de collega's van de wetenschappers zijn blij met een welbespraakte vertegenwoordiger van hun vakgebied, maar moeten tegelijkertijd vaststellen dat de massamedia aan hun deur voorbij gaan. Soms lijkt het of heel 'genetisch Nederland' spreekt via de Rotterdamse antropogeneticus prof.dr. Hans Galjaard en alle biologen Midas Dekkers hebben aangewezen als hun woordvoerder.

De televisering van de wetenschap heeft als onmiskenbaar voordeel dat academici leren met de samenleving te communiceren. De ruchtbaarheid die er met de verschijning van wetenschappers op tv wordt gegeven aan vakgebieden en onderzoeksprojecten is mooi meegenomen. Het is de vraag of Clingendael bij het grote publiek bekend was zonder de gezichten op de buis. Dat 'de wetenschap' met de televisie-optredens haar krediet onder de bevolking vergroot valt te betwijfelen. Onderzoekers blijven vooral mensen die moeilijk praten en zelden zijn te verleiden tot een sappige uitspraak.

Misschien is het daarom maar beter

dat journalisten als het even kan elkaar interviewen op televisie. Een gespecialiseerde verslaggever heeft niet alleen kennis van zaken, maar voldoet ook aan de specifieke eisen die het medium stelt. Van nature is hij gewend een zaak van alle kanten te belichten, maar hij kan het zich tegelijkertijd veroorloven ongestraft de nek uit te steken. Zonder zelf zijn veronderstelde objectiviteit en geloofwaardigheid te verliezen kan hij de mening van anderen vertolken door simpelweg de standpunten van de betrokken partijen weer te geven. Hij is geen vertegenwoordiger van een belangengroepering en hoeft zich niet aan de beleidslijn van een instituut te houden. Zijn ervaring 'in het veld' komt bovendien goed van pas.

Nestbevuiling

Het kan natuurlijk niet zo zijn dat de medisch redacteur van een kwaliteitskrant komt opdraven om kanttekeningen te plaatsen bij elk nieuw ontdekt gen. Maar tijdens de Golfcrisis waren de beste televisiecommentaren afkomstig van Wereldomroep-verslaggever Bertus Hendriks en NRC-Handelsbladredacteur Michael Stein. Piet Smolders en Govert Schilling, beiden journalist en elkaars collega in de staf van het Artis Planetarium, becommentariëren sinds jaren de gebeurtenissen in de kosmos. Ko Colijn van Vrij Nederland duikt her en der op als expert op het gebied van bewapening.

Veel journalisten hebben er een broertje dood aan: elkaar interviewen. Nestbevuiling! In de mate van deskundigheid zullen de gespecialiseerde journalist en de wetenschapper elkaar echter niet veel ontlopen. Ook qua autoriteit doen ze niet voor elkaar onder: buitenlandse correspondenten worden ook opgevoerd en geloofwaardig bevonden als deskundige. De kijker zal zich er niet aan storen en de communicatie in de studio zal er op vooruit gaan. Dat de autodidact-deskundige-journalist misschien nooit een universitaire collegezaal van binnen heeft gezien hoeft niet in zijn nadeel te werken. Een simpele vraag is soms net zo lastig te beantwoorden als een moeilijke.